

Verslag NoorderLabs

Aan: De leden van SER Noord-Nederland
Van: Fleur Gräper – van Koolwijk
Datum: 19 april 2013

a. Inleiding

In juni 2012 ontving SER Noord-Nederland een adviesaanvraag van het DB SNN betreffende de totstandkoming van een Ruimtelijk Economische Visie voor Noord-Nederland. Naar aanleiding van deze aanvraag is in overleg met het DB SNN besloten de adviesaanvraag niet op traditionele wijze in behandeling te nemen, maar invulling en inhoud te geven aan de vraag via een drietal activiteiten. Te weten:

1. SER NN participeert via de secretaris in de verschillende NoorderLabs die met experts rond een thema georganiseerd worden
2. SER NN organiseert een werkconferentie gericht op beleidsambtenaren en andere betrokkenen rondom de reeds door SER NN uitgebrachte adviezen. Deze werkconferenties zijn gericht op kennisuitwisseling en het gezamenlijk zoeken naar de belangrijke rode lijnen
3. SER NN zal in de laatste fase van het project gevraagd worden om een reflectie te geven op de concept visie.

Via dit verslag wordt u geïnformeerd over de uitkomsten van de eerste activiteit, de NoorderLabs. Bij de stukken treft u tevens een verslag aan van de door SER Noord-Nederland georganiseerde werkconferentie.

b. Achtergrond NoorderLabs

Na de eerste fase (NoorderSTORM) waarin d.m.v. een prijsvraag inwoners uit het Noorden en deskundigen zijn opgeroepen om met ideeën te komen, hebben de provincies in een tweede fase een drietal NoorderLabs georganiseerd. Het doel van deze NoorderLabs was het verbinden van de opbrengst van de NoorderSTORM met de inzet van overheden en maatschappelijke organisaties in verschillende projecten en trajecten, waarbij in drie stappen werd toegewerkt naar een gemeenschappelijk beeld van de opgaven voor Noord-Nederland.

- Stap 1 (13 december 2012) – presentatie uitkomsten NoorderSTORM en deze concretiseren tot een outline voor de visie en een set hanteerbare gidsprincipes.
- Stap 2 (24 januari 2013) – concretisering in visie en toevoeging ruimtelijke onderwerpen. De visie en gidsprincipes worden zo ver uitgewerkt dat hierna de strategische agenda gemaakt kan worden.
- Stap 3 (14 februari 2013) – uitwerken strategische agenda. De inzet is om daarnaast samen met de brede vertegenwoordiging een vorm uit te werken van een Noordelijk manifest met de maatschappij.

SER Noord-Nederland is gevraagd om vanuit de eerdere uitgebrachte adviezen inbreng te leveren in de Labs en de daar te voeren discussie. Omdat er sprake was van een opbouwend programma tussen de drie Labs en er om die reden het liefst met dezelfde groep gewerkt werd, heeft, gezien de tijdsbesteding die dit vraagt, de Secretaris namens SER Noord-Nederland deelgenomen aan de Labs.

c. Verslag 13 december

Vanaf het eerste Lab is het dilemma duidelijk waar de drie provincies voor staan. Het doel van de gehele exercitie is om samen met inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en instellingen te komen tot een gezamenlijk gedragen toekomstbeeld van Het Noorden, dat leidend wordt voor de ontwikkeling van ons landsdeel in de komende decennia. Hierbij wil de projectgroep niet teveel sturen en hoopt op veel eigen inbreng en autonome gedachteontwikkeling. Tegelijkertijd moet het wel tot iets leiden, waarbij met name de rol en taak van de overheden en met name de provincies wel een belangrijk kader is. Zeker ook gezien de raakvlakken met andere beleidsontwikkelingen waaronder de RIS3.

Er is gekozen voor het maken van een ruimtelijk-economische visie. Provincies staan als middelste bestuurslaag onder druk: wat is het bestaansrecht van het middenbestuur in ons land? Zeker als je je ten volle beseft dat veel beleid al op Europees niveau plaatsvindt. In alle provincies zijn takendiscussies gevoerd over rol en taken van de provincie. Uit een analyse van de commissie Ladders valt op te maken dat provincies met name in het ruimtelijk domein een belangrijke rol spelen en in mindere mate economisch. Als gevolg van deze analyse op Rijksniveau stoten veel provincies met name taken in het sociaal beleid en de zorg af, waarbij zij verantwoordelijkheden overdragen aan gemeenten. Ook cultuurbeleid op provinciaal niveau staat onder druk. Wat zijn de implicaties van deze overheidsworstelingen voor het ontstaan van een Noordervisie 2040? Antwoorden op deze vragen blijken moeilijk te geven.

En wat willen de inwoners zelf? Aangezien het hier gaat om een door inwoners gedeelde en gedragen visie is ook de sociaal-maatschappelijke en sociaal-economische dimensie van belang. Uit de werkgroepen komen dan ook de samenredzaamheid en de zelfvoorzienendheid als belangrijke gidsprincipes boven.

d. Verslag 24 januari

Door middel van een aantal stellingen wordt gediscussieerd over onder andere de rol van de overheid; overheden moeten heldere kaders scheppen, maar daarbinnen moet voldoende ruimte zijn voor allerlei initiatieven en ontwikkelingen. Over de rek van die kaders en hoe de overheid zich daarbinnen opstelt, verschillen de meningen.

Daarna werden in groepen in twee rondes de voorliggende thema's besproken en uitgediept. Enkele noties keerden terug bij de diverse thema's. Deze waren:

- Redeneer vanuit Bruto Nationaal Geluk (BNG). Zet dat bovenaan en kijk dan wat er bij de diverse thema's moet gebeuren. Daarmee komt de piramide van Maslov in beeld, maar dan omgekeerd.

- De toekomst is per definitie onzeker, zeker op een termijn tot 2040. Houd in de visie daarom optimaal rekening met onzekerheden. Wees daarop voorbereid met kennis, inzichten, methodieken en flexibele kaders. Beweeg tijdens het traject mee met ontwikkelingen, maar let goed op de koers van je kompas. De visie is een voertuig, een middel om ergens te komen, en geen doel op zich.
- De notie van transitie. Diverse crises laten zien dat het roer op vele fronten om moet. Dat vraagt om ingrijpende en gedurfde keuzes. Maar wees wel reëel. Maak het concreet en uitvoerbaar, zo mogelijk in behapbare stappen, en 'verleid' met aantrekkelijke alternatieven.
- Andere manieren van samenwerken zijn nodig. Het uitwisselen van kennis en inzichten uit alle geledingen van de samenleving wordt steeds belangrijker: cocreatie als credo. Dit heeft consequenties voor de manier waarop de overheid opereert. De overheid zal minder op inhoud gaan sturen en meer gericht moeten zijn op het benutten van input van buiten. Het optimaal managen en sturen van zulke open processen wordt een belangrijke opgave voor de overheid.
- Iedereen telt mee. Zet de mens centraal en zorg ervoor dat voor iedereen dezelfde basisrechten gewaarborgd zijn.

Bij de thema's zelf werden de volgende zaken genoemd:

- **Krimp.** Ga uit van zelfredzaamheid van burgers en organisaties en kijk goed naar de technische mogelijkheden om de gevolgen van krimp op te vangen. Iedereen heeft recht op dezelfde basisrechten. Daar moet de overheid in ieder geval garant voor staan en zo nodig moet de overheid interveniëren. Verder moet de krimp begeleid worden; de krimp keren is een illusie. Maar benut kansen die kunnen opdoemen. Ook hier geldt namelijk dat de toekomst ongekend is en dat over 10, 20 jaar krimp geen issue meer hoeft te zijn.
- **Infrastructuur.** De huidige, harde infrastructuur is in het algemeen op orde. Kijk verder vooral naar nieuwe vormen van communicatie en verbinden. Betrek de samenleving bij aanleg, beheer en exploitatie van zulke infrastructuur. Pas vooral bij dit thema op voor het investeren in technieken die al na enkele jaren achterhaald zijn. Zorg dus voor robuuste, flexibele (omkeerbare) technieken, ga uit van de vraag en lever maatwerk per gebied.
- **Mens en gezondheid.** Het investeren in en experimenteren met slimme sociale innovaties kan ook waardevolle exportproducten opleveren. Met gezondheidsexperimenten en pilots kun je aan de basis ervaring opdoen en daarmee naar boven toe werken.
- **Werkgelegenheid/ economie.** Zet niet alles in op de topsectoren; sommigen daarvan zullen kansrijk zijn, maar anderen kunnen minder succesvol blijken. Ook buiten de topsectoren is toegepaste innovatie cruciaal. En houd voldoende aandacht voor werkgelegenheid voor lager opgeleiden.
- **Globaal/ lokaal.** Het tegelijk op het mondiale en lokale schaalniveau opereren is goed mogelijk; een voorbeeld hiervan is het produceren van voedsel voor de lokale en internationale markt. Belangrijk daarbij is dat het DNA van Noord Nederland gedefinieerd is en dat naar andere manieren van samenwerken wordt gekeken. Op lokaal niveau speelt vooral het sluiten van kringlopen op het gebied van water, voedsel en energie. Een concreet voorbeeld is de fosforkringloop.
- **Voedsel/ landbouw.** De landbouw/ voedselproductie zal waarschijnlijk een transitie doormaken. Noord Nederland kan daarin als regio belangrijke stappen zetten in denken én doen. Naast bestaande (markt)systemen van produceren en consumeren, kunnen

andersoortige systemen krachtiger worden gemaakt waarin het sluiten van kringlopen centraal staat.

e. Verslag 14 februari

In de derde sessie stond de uitvoeringsagenda 2013 -2020 centraal. Door de deelnemers is nagedacht over de vragen: welke acties gaan we concreet oppakken en wie gaat dat doen? Als aanloop voor agendapunten zijn vooraf deze thema's geformuleerd: de rol van de overheid, ruimtelijke kwaliteit, werken aan arbeidsmarkt, verbindingen en infrastructuur en leegstand & krimp.

De opbrengst is een overzicht van de aangedragen ideeën:

- Instellen van een burgerjury als adviesgroep bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.
- Sturen op een Noordelijke aanpak /samenwerking op duurzaam aanbesteden en inkopen
- Instellen van een Noorderfonds voor biobased projecten
- Afwaarderen van vastgoed
- Verbeteren van de arbeidsmarkt (jongeren, zorg & ondernemerschap)
- Instellen van een fonds voor specifieke ruimtelijke vraagstukken met maatschappelijke urgentie, om innovaties toe te passen.
- Betrekken van de sociale en culturele component bij de visie
- Sluiten van lokale kringlopen en aansluiting bij menselijke maat.
- Ruimte bieden voor ruimtelijke kwaliteit.
- Instellen van een Krimpmonitor
- Instellen van een Noordelijk kwaliteitsatelier
- Instellen van een innovatief programma voor specifieke ruimtelijke vraagstukken zoals aardbevingen en overstromingen
- Opzetten van een pilot voor herwinbare fosfaten om kunstmest te verdringen.

Daarna vond er een discussie plaats met de vraag: hoe maken we van het Noorden een merk? De aanwezigen erkenden dat het van belang is dat de stem uit de noordelijke provincies in Den Haag en Brussel beter zou doorklinken als er beter werd samengewerkt. Elkaar meer gunnen levert in ieder geval een duidelijker beeld op voor wat het Noorden nu wil. Daarin zouden we elkaar meer moeten zien te vinden.